

Sopeutusohjelma 2024-2026

Kunnanhallitus 08.04.2024 § 77
781/02.00/2023

Valmistelijat kunnanjohtaja Heidi Rämö, talousjohtaja Kari Auvinen, johdon erityisavustaja Tuulia Rinne, talousasiantuntija Elina Silomäki

Lempäälän kunnanvaltuusto päätti 25.10.2023 § 94 käynnistää kokonaistalouden sopeutusohjelman valmistelun taloussuunnitelmakauden alijäämäisyyskehityksen katkaisemiseksi.

Sopeutusohjelman käynnistämisen taustalta löytyvät talouden muutospaineet, jotka tulevat Lempäälän kuntaorganisaation ulkopuolelta. Suomen julkistalouden kokonaistilanne on erittäin haastava johtuen mm. hyvinvointialuemuutoksesta, tehdyistä palkkaratkaisuista, sodan aiheuttamasta inflaatio- ja korkokehityksestä sekä näiden yhteisvaikutuksesta. Nämä vaikutukset kohdistuvat myös Lempäälään. Lisäksi hyvinvointialueuudistuksen vaikutukset valtionosuuksien tuloarvioon vähensivät Lempäälän valtionosuuksia 2,4 miljoonalla eurolla vuoteen 2023 nähden.

Syksyn 2023 talousarviovalmistelun yhteydessä todettiin, että kunnan vuosittainen alijäämä taloussuunnitelmavuosina 2024-2026 on ilman suuntaa korjaavia toimenpiteitä noin 6 miljoonaa euroa. Kunnanhallitus asetti sopeutusohjelman tavoitteeksi (KH 13.11.2023 § 271), että:

- vuoden 2026 talousarvio ei ole alijäämäinen
- sopeutusohjelma koostuu vuosittaisilta käyttötalouden kokonaisvaikutuksiltaan 6 miljoonan euron päätösperusteisista sopeutustoimista, jotka jakautuvat
 - 3 miljoonaa euroa kattaviin säästökohteisiin ja rakenteellisiin muutoksiin,
 - 200 000 euroa tuottaviin lisätulonlähteisiin ja
 - 2,8 miljoonan euron veroprosenttituottoihin.

Valtuusto päätti lokakuussa 2023 (KV 25.10.2023 § 94) veroprosentin korotuksesta, jonka vuosittaiset eurovaikutukset ovat arviolta tavoitellut 2,8 miljoonaa euroa. Näin ollen valtuuston tulee päättää sopeutusohjelmassaan sopeutustoimista, joilla on 3,2 miljoonan euron vaikutus käyttötalouteen. Kolmen miljoonan säästö tavoite vastaa 3,3 % tämän vuoden kunnan kaikista toimintakuluista.

Sopeutusohjelmaan sisällytettävät käyttötaloutta koskevat sopeutustoimet

Valtuusto valitsee sopeutusohjelmaan sisällytettävät sopeutustoimet 39 eri sopeutustoimen ja niiden eri toteuttamisvaihtoehtojen joukosta. Sopeutustoimien tarkoituksena on löytää pysyvää säästöä, joka näkyy vuosittain kunnan talousarviossa. Sopeutustoimesta tulee osa kunnan normaalia palveluverkkoa ja palvelutasoa, kun sopeutustoimi on toimeenpantu. Valtuuston hyväksymät sopeutustoimet toimeenpannaan siten, että niiden kustannusvaikutus näkyy viimeistään vuoden 2026 talousarviossa.

Käyttötalouden sopeutustoimien jakautuminen valmistellun esityksen mukaan:

Kategoria	Sopeutustoimi- valikoima, maksimi	Kunnanjohtajan esitys	Tavoite (KH 13.11.2023 § 271)
Menosäästöt, me	n. 5,3	n. 3,3	3 me
Tulonlisäykset, me	0,55	0,54	0,2 me
Eurovaikutukset yhteensä, me:	n. 5,85	n. 3,85	3,2 me

Kiinteistö- ja toimitilaohjelmaa koskevat sopeutustoimet (sopeutustoimi nro 7) päätetään kunnanhallituksen erillisellä päätöksellä 8.4.2024 kokouksessa. Päätöksen mukaiset toimenpiteet ja eurovaikutukset sisällytetään sellaisenaan kunnanhallituksen sopeutusohjelmaesitykseen. Sopeutusohjelmaan sisällytetään vain ne toimenpiteet, jotka on kiinteistö- ja toimitilaohjelmassa aikataulutettu toteutettavaksi vuosien 2024-2026 aikana.

Kaikista sopeutustoimista on luotu vaikutustenarvioinnit, joissa tarkastellaan sopeutustoimen talous-, henkilöstö- ja strategiavaikutuksia. Kuntalaisten elämään suoraan vaikuttavista sopeutustoimiehdotuksista on laadittu laajemmat vaikutustenarvioinnit, joissa tarkasteltavina näkökulmina on kuntalaisvaikutukset, lapsivaikutukset, yritys- ja työllisyysvaikutukset sekä ympäristövaikutukset. Kaikki vaikutustenarvioinnit löytyvät tämän kokousasian liitteistä.

Todettakoon, että kunnanhallitus asetti välipäätöksessään 12.2.2024 § 29 kunnan tytäryhtiöille 3 % toiminnan tehostamistavoitteen.

Tehostamistavoitetta ei oteta osaksi valtuuston sopeutusohjelmapäätöstä, vaan asiaan liittyviä tarpeellisia toimenpiteitä seurataan kunnanhallituksen omistajaohjauksen kautta.

Sopeutusohjelman valmistelun henkilöstöpoliittiset linjaukset

Kunnanhallitus päätti välipäätöksessään (12.2.2024 § 29) sopeutusohjelman valmistelussa noudatettavista henkilöstöpoliittisista linjauksista seuraavasti: 1. Sopeutustoimet eivät edellytä henkilöstön irtisanomisia. 2. Jokaisen avautuvan vakanssin tarve arvioidaan kriittisesti palvelutarvearvioinnin ja täyttölupamenettelyn kautta 2024-2026 aikana. Tavoitteena on 500 000 euron säästö. 3. Henkilöstöetuuksien kokonaismäärä säilytetään 0,7 % tasolla (2024: 640 000 euroa).

Sopeutusohjelma on valmisteltu näiden henkilöstöpoliittisten linjausten mukaisesti. Kunnanhallitus vastaa kunnan henkilöstöpolitiikasta (kuntalaki (410/2015) 39 §), joten valtuusto päättää sopeutusohjelmapäätöksessään ainoastaan henkilöstöä koskevasta säästötavoitteesta (500 000 euroa).

Todettakoon, että mikäli valtuusto päättää sisällyttää aamu- ja iltapäivätoiminnan vaihtoehtoiset järjestämistavat (nro 22), palvelukäytävän aukioaloajan lyhentämisen (nro 24) ja/tai koulunkäynninohjaajien työn kesäkeskeytyksen (nro 26) sopeutusohjelmaan, tulee asioissa käynnistää erillinen yhteistoimintamenettely ennen kuin asioista tehdään varsinainen päätös, sillä kyseisten sopeutustoimien vaihtoehtoihin sisältyy henkilöstön asemaan vaikuttavia yhteistoimintamenettelyä edellyttäviä toimenpiteitä.

Toimenpiteet, joilla hallitaan investointiohjelman aiheuttamaa velkaantumiskehitystä

Sopeutusohjelmassa otetaan kantaa myös toimenpiteisiin, joilla investointiohjelman aiheuttamaa velkaantumiskehitystä hallitaan (KH 13.11.2023 § 271). Kunnanhallitus päätti välipäätöksessään (KH 12.2.2024 § 29) seuraavista linjauksista:

1) Mikäli jonkun vuoden realisoituneet myyntivoitot ylittävät taloussuunnitelmassa 2024-2026 arvioidut tuloarviot, ylitystä vastaava euromäärä kohdistetaan muutostalousarviokäsittelyllä joko talousarvion uuslainanoton vähennykseksi tai taseen pitkäaikaisten lainojen ennenaikaisiksi lyhennyksiksi tai strategiseen maanhankintaan.

Kirjauksen tavoitteena on, että myyntivoittojen vaikutus kohdistetaan edistämään sopeutusohjelman tavoitetta kokonaistalouden parantamisesta tai tulevaisuusinvestointina strategisesti tärkeisiin maanhankintoihin, joilla varmistetaan kunnan maankäytön mahdollisuudet kehittyä jatkossakin. Lisääntyvillä myyntivoitoilla pystytään myös vähentämään voimassa olevan taloussuunnitelman lisälainanottoa ja tämän kautta myös vaikuttamaan hillitsevästi tulevien vuosien korkokustannusten kasvuun. Taloussuunnitelmaan 2024-2026 (KV 22.11.2023 § 102) on arvioitu luovutusvoittojen tuloarvioiksi 2,31 m€ (2024), 2,81 m€ (2025) ja 2,31 m€ (2026).

2) Kunnan investointisuunnitelmaan 2024-2026 sisältyviin 18,7 miljoonaa euroa kokonaisuudessaan kustantaviin hankkeisiin haetaan 30 %:n rahoitusta ulkopuolisista tuki- ja avustislähteistä.

Mikäli näihin kunnan investointeihin tavoitellaan 30 % ulkoisen rahoituksen osuutta, kunnan kustannukset vähenisivät noin 5,6 miljoonaa euroa ja kunnan kustannettava osuus jäisi 13,1 miljoonaan euroon. Edunvalvonnassa onnistuminen heijastuisi kunnan talouteen vähenevänä velanoton tarpeena ja vähenevinä korkokustannuksina.

3) Toimitila- ja kiinteistöohjelmassa linjattavilla omaisuuden myynneillä vähennetään velanoton tarvetta ja kunnan korkokustannuksia.

Kaikki toimitilat ja kiinteistöt käsitellään toimitila- ja kiinteistöohjelman kautta, josta kunnanhallitus päättää 8.4.2024.

Näistä kolmesta linjauksista ensimmäinen sisällytetään myös valtuuston varsinaiseen sopeutusohjelmapäätökseen omana päätöskohtanaan. Tässä päätöskohdassa valtuusto sitoutuu esitettyyn, toimivaltaansa kuuluvaan muutostalousarviokäsittelyyn.

Investointikaton käyttöönotto

Vuosien 2024-2026 investointiohjelman keskimääräinen laajuus on selvästi yli 20 miljoonaa euroa vuodessa, mikä selittyy kahdella mittavalla talonrakennushankkeella (Sääksjärven koulun peruskorjaus/laajennus ja Saikantalo) sekä lähivuosien asuntoalueiden aluerakentamisinvestoinneilla. Nämä investoinnit nostavat kunnan asukaskohtaista velkamäärää merkittävästi, arviolta 5000 euroon per asukas.

Sopeutusohjelman osana esitetään 12 miljoonan euron investointikaton käyttöönottoa, joka ohjaisi tulevaisuudessa maltilliseen investointitasoon. Kunnan vuosipoistojen taso nousee lähivuosien suurten investointien valmistuttua vuonna 2026 noin 12 miljoonan euroon. Tästä johtuen keskimääräistä 12 miljoonan euron tasoa tulee pitää myös vuodesta 2027 lukien tavoiteltavana vuosi-investointien tasona. Vuosille 2024-2030 luodun investointitarvelistauksen mukaan investointitaso alenee selvästi ja se sisältää näin ollen enemmän mahdollisuuksia harkintaan ja priorisointiin. Kahdentoista (12) miljoonan euron investointikaton hyväksyminen parantaisi kunnan vuosikatetta vuosina 2026 nykysuunnitelmiin verrattuna niin, että velkamäärän kasvu pysähtyisi runsaaseen 4600 euroon/asukas.

Sopeutusohjelman oheismateriaaliin on laadittu viitteellinen kuvaaja, joka havainnollistaa vuosikatteen riittävyyttä investointien rahoittamiseen nykytilanteessa ja tulevaisuudessa.

Sopeutusohjelman valmistelu ja siihen osallistuminen

Sopeutusohjelman valmistelu käynnistyi syksyllä 2023. Valmistelussa oli laajasti mukana niin kunnan henkilökunta kuin luottamushenkilöt, joilta kerättiin sopeutustoimi-ideoita. Sopeutustoimia ideointiin yli 500 kappaletta. Kunnanhallituksen välipäätökseen eteni ainoastaan päätöspäätökset ja määräraha-vaikutteiset ideat, joita oli 190 kappaletta. Kunnanhallitus päätti 12.2.2024 § 29, että sopeutusohjelman valmistelua jatketaan 63 sopeutustoimen osalta. Nämä sopeutustoimet tiivistyivät 39 eri sopeutustoimeen ja niiden päätösvaihtoehtoihin. Jatkovalmistelun yhteydessä osa sopeutustoimista myös karsiutui: kyseisiä sopeutustoimia ei olisi ollut mahdollista toteuttaa vuosien 2024-2026 aikana.

Sopeutusohjelmaa on käsitelty yhteistoiminnassa jatkuvan neuvottelun periaatteella kuusi kertaa: 20.11., 18.12., 15.1., 5.2., 4.3. ja 2.4. Henkilöstön edustajat ovat olleet tyytyväisiä siihen, miten henkilöstöä on osallistettu sopeutustoimien etsimiseen, ja miten paljon erilaisia vaihtoehtoja listalle on löydetty.

Sopeutusohjelman toimeenpano ja seuranta

Valtuuston päätöksen jälkeen toimivaltaiset toimielimet ja viranhaltijat tekevät päätöksiä yksittäisistä sopeutustoimista siten, että niiden vaikutus on todettavissa viimeistään vuoden 2026 talousarviossa. Varsinaiset muutoksenhakukelpoiset päätökset tehdään siten valtuuston sopeutusohjelmapäätöksen jälkeen. Valtuusto ohjaa sopeutusohjelman toimeenpanoa vuosien 2025-2026 osalta jo kesäkuussa hyväksyttävän kokonaistalouden suunnitteluohjeen kautta. Vuoden 2024 osalta toimeenpanon tarkempi erittely vahvistetaan ensimmäisen osavuosikatsauksen yhteydessä. Muilta osin tarkempi erittely kuvataan taloussuunnitelmassa 2025-2027.

Sopeutusohjelmaan sisältyvien sopeutustoimien toimeenpanoa ja toteutuneita eurovaikutuksia seurataan valtuustotasolla osavuosikatsausten yhteydessä vuosien 2024-2026 aikana.

Jos sopeutusohjelman toimeenpanokaudella 2024-2026 ilmenee käyttötalouden lisärahoitustarpeita, tulee taloutta sopeuttaa edelleen lisärahoituksen verran. Lisärahoitustarpeet voivat liittyä esimerkiksi mahdollisiin valtakunnan tason palkkaratkaisuihin ja muihin hallituspoliittisiin ratkaisuihin.

Päätöksen liitteet

Päätöksen liitteenä on valmisteltu sopeutusohjelmaesitys ja sopeutustoimien vaikutustenarvioinnit. Sopeutusohjelmaesitys sisältää kunnanjohtajan esityksen, joka muuttuu kunnanhallituksen esitykseksi kunnanhallituksen käsittelyn jälkeen sekä kuvaukset muista vaihtoehtoisista sopeutustoimista. Vaikutustenarvioinnit on jaettu kymmeneen (10) liitteeseen sopeutustoimen kategorian mukaan.

Toimivalta: Lempäälän kunnan hallintosäännön 5. luvun 1 §:n mukaan kunnanhallitus johtaa kunnan toimintaa ja vastaa kuntalain 39 §:ssä säädetyistä tehtävistä. Kuntalain 39 §:n mukaan kunnanhallituksen tulee

vastata kunnan hallinnosta ja taloudenhoidosta, vastata valtuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta sekä vastata kunnan toiminnan yhteensovittamisesta. Kuntalain 14 §:n mukaan valtuusto päättää talousarviosta ja taloussuunnitelmasta. Sopeutusohjelmapäätös on talousarvion valmistelua ja kunnan varojen käyttöä ohjaava valtuustotasoinen periaatepäätös/suunnitelma.

Lisätietoja: kunnanjohtaja Heidi Rämö, puh. 040 133 7803

Esittelijä

Kunnanjohtaja

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää esittää edelleen kunnanvaltuustolle, että se päättää:

1. hyväksyä liitteenä olevan 3,3 miljoonaa euroa menoja vähentävän ja 540 000 euroa tuloja lisäävän käyttötalouden sopeutusohjelman, jonka toimivaltaiset kunnan toimielimet ja viranhaltijat toimeenpanevat vuosien 2024-2026 aikana siten, että sen vaikutukset kunnan käyttötalouteen ovat todennettavissa viimeistään talousarvion 2026 yhteydessä.

Sopeutustoimien toimeenpano tarkempi erittely vahvistetaan vuoden 2024 osalta ensimmäisen osavuosikatsauksen yhteydessä ja muilta osin taloussuunnitelmassa 2025-2027.

2. sitoutua 12 miljoonan euron vuosittaiseen investointikattoon ja jaksottaa tulevat investoinnit investointikatton mukaisesti taloussuunnitelmavuodesta 2027 lähtien.

3. sitoutua muutostalousarviokäsittelyyn, jolla hallitaan investointiohjelman aiheuttamaa velkaantumiskehitystä:

-Mikäli jonkun vuoden realisoituneet myyntivoitot ylittävät taloussuunnitelmassa 2024-2026 arvioidut tuloarviot, ylitystä vastaava euromäärä kohdistetaan muutostalousarviokäsittelyllä joko talousarvion uuslainanoton vähennykseksi tai taseen pitkäaikaisten lainojen ennaikaisiksi lyhennyksiksi tai strategiseen maanhankintaan.

Käsittely

Keskustelun aluksi esittelijä muutti päätösehdotustaan siltä osin, että sopeutusohjelman kohta 35 koskien opettajien Chromebook laitteita poistetaan esityksestä.

Keskustelun kuluessa kunnanhallitus päätti yksimielisesti, että asia jätetään pöydälle.

Päätös

Kunnanhallitus päätti yksimielisesti jättää asian pöydälle.

Merkittiin pöytäkirjaan, että kokouksessa pidettiin tauko ennen tämän pykälän käsittelyä klo 17.14-17.22. Tauon päätyttyä puheenjohtaja totesi läsnäolijat kuten etusivulta ilmenee ja totesi kokouksen lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Merkittiin pöytäkirjaan, että talousjohtaja Kari Auvinen ja sivistysjohtaja Nina Lehtinen poistuivat kokouksesta tämän pykälän käsittelyn aikana klo 18.06.

Merkittiin pöytäkirjaan, että johdon erityisavustaja Tuulia Rinne poistui kokouksesta tämän pykälän päätöksenteon jälkeen klo 18.18.

Tiedoksi

kunnan johtoryhmä